

Identifying the Dimensions and Components of Constituent and Effective Factors on Discovery and Support of the Talents of Junior High School Students in Deprived Areas

Gholamreza Bakhtiyari Ramezani¹ , Mohammad Sahebalzamani^{2*} , Mostafa Niknami³

1. Ph.D Student of Educational Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Management, School of Health, Tehran, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Associate Professor, Department of Management, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** m_szamani@yahoo.com

Research Paper

Abstract

Receive: 2022/06/14
Accept: 2022/09/04
Published: 2023/11/14

Keywords:

Talents Discovery, Talents Support, Students, Deprived Areas.

Article Cite:

Bakhtiyari Ramezani, Gh, Sahebalzamani M, Niknami M. (2022). Identifying the Dimensions and Components of Constituent and Effective Factors on Discovery and Support of the Talents of Junior High School Students in Deprived Areas, Association of Sociology of Education. 8(2): 167-176.

Purpose: Considering the importance of finding talent in schools, the purpose of this research was identifying the dimensions and components of constituents and effective factors on discovery and support of the talents of junior high school students in deprived areas.

Methodology: The current study in terms of purpose was applied and in terms of implementation method was qualitative. The research population was finding talent documents and universal and non-universal experts in the field of finding talent in Tehran city in 2020 year, which 15 finding talent documents and 20 people of experts according to the principle of theoretical saturation were selected as a sample by using the purposeful sampling method. The research tools were note-taking of documents and semi-structured interviews with experts, which their formal and content validity was confirmed by the opinion of experts and its reliability was obtained by the agreement coefficient method between two coders 0.79. Finally, the data were analyzed by open, axial and selective coding method in MAXQDA software.

Findings: The findings showed that the discovery and support of the talents of students had a one dimension of finding talent and supporting it (with four components of talent attraction, talent discovery, talent development and training, and talent maintenance and preservation). Also, the effective factors on discovery and support of students had six dimensions of structural factors (with three components of culture, education and manager's support), family factors (with three components of family economic facilities, physical facilities and educational and occupational status of parents), social factors (with two components of communication and social responsibility), individual factors (with four components of self-confidence, trustworthiness, risk-taking and self-motivation), environmental factors (with two components of school and teacher) and contextual factors (with two components of student age and student gender).

Conclusion: Considering to the dimensions and components of constituents and effective factors on discovery and support of the talents of junior high school students in deprived areas, officials, managers and planners can use them to discover and support the talents of the students.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران

شناسایی ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان

دوره متوسطه اول در مناطق محروم

غلامرضا بختیاری رضانی^۱ ID، محمد صاحب الزمانی^۲ ID، مصطفی نیک نامی^۳ ID

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دانشیار گروه مدیریت، دانشکده بهداشت، علوم پزشکی تهران دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. دانشیار گروه مدیریت، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: m_szamani@yahoo.com

چکیده	مقاله تحقیقاتی
<p>هدف: با توجه به اهمیت استعدادیابی در مدارس، هدف این پژوهش شناسایی ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم بود.</p> <p>روش‌شناسی: این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا کیفی بود. جامعه پژوهش اسناد استعدادیابی و خبرگان دانشگاهی و غیردانشگاهی در زمینه استعدادیابی شهر تهران در سال ۱۳۹۹ بودند که ۱۵ سند استعدادیابی و ۲۰ نفر از خبرگان طبق اصل اشباع نظری با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش یادداشت‌برداری از اسناد و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان بود که روایی صوری و محتوایی آنها با نظر خبرگان تایید و پایایی آنها با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۷۹ بدست آمد. در نهایت، داده‌ها با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دارای یک بعد استعدادیابی و حمایت از آن (با چهار مولفه جذب استعداد، کشف استعداد، توسعه و آموزش استعداد و حفظ و نگهداری استعداد) بود. همچنین، عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دارای شش بعد عوامل ساختاری (با سه مولفه فرهنگ، آموزش و حمایت مدیر)، عوامل خانوادگی (با سه مولفه امکانات اقتصادی خانواده، تسهیلات فیزیکی و وضعیت تحصیلی و شغلی والدین)، عوامل اجتماعی (با دو مولفه ارتباطات و مسئولیت اجتماعی)، عوامل فردی (با چهار مولفه اعتمادبه‌نفس، اعتمادپذیری، ریسک‌پذیری و خوانگیزشی)، عوامل محیطی (با دو مولفه مدرسه و معلم) و عوامل زمینه‌ای (با دو مولفه سن دانش‌آموز و جنسیت دانش‌آموز) بود.</p> <p>بحث و نتیجه‌گیری: با توجه به ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم، مسئولان، مدیران و برنامه‌ریزان می‌توانند از آنها برای کشف و حمایت استعدادی دانش‌آموزان استفاده نمایند.</p>	<p>دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۲۴</p> <p>پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۳</p> <p>انتشار: ۱۴۰۱/۱۱/۲۵</p> <p>واژگان کلیدی: کشف استعدادها، حمایت استعدادها، دانش‌آموزان، مناطق محروم.</p> <p>استناد مقاله: بختیاری رضانی، غ، صاحب الزمانی م، نیک نامی م. (۱۴۰۱). شناسایی ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم، انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران، ۸(۲): ۱۶۷-۱۷۶.</p>

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

بررسی عوامل موثر بر توسعه و پیشرفت همه جوامع پیشرفته و توسعه‌یافته حاکی از آن است که همه آنها از آموزش و پرورش توانمند و کارآمد برخوردار بودند و تبلور آموزش و پرورش در تربیت نیروهای انسانی متعهد، متخصص و ماهر می‌باشد (Cetinkaya and Baykan, 2020). امروزه مدرسه و فعالیت‌های آن مداوم در معرض قضاوت افکار عمومی قرار می‌گیرد و تنها سازمانی است که با محیط بیرونی ارتباط مستقیم دارد و مشتریان آن همه اقشار جامعه هستند. در همین زمینه بیان شده است که مدارس و کار آنها همیشه در معرض قضاوت افکار عمومی است و از این رو مدارس و گرداندگان آنها باید نسبت به افکار عمومی و واکنش مردم اعتنا کنند و امروزه اولویت اول آموزش و پرورش داشتن مدیران، کارکنان و دانش‌آموزانی توانمند و مستعد است (Azizi, Ezati and Mohammad Davoudi, 2020). آموزش و پرورش کلید فتح آینده است و از دیرباز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسان‌های فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعه فردا آماده سازد. این نظام آموزشی در تولید سرمایه انسانی نقش اساسی ایفا و با ایجاد مهارت‌های مختلف در افراد در تولید نیروی کار مولد و به تبع آن رشد اقتصادی تاثیرگذار است و باعث ایجاد تحرک اجتماعی و سیاسی می‌شود (Stollman, Meirink, Westenberg and Van Driel, 2019). در سال‌های اخیر به دلیل اهمیت آموزش و پرورش در رشد و توسعه جوامع، بررسی چگونگی توزیع آموزش و پرورش در جوامع مختلف اهمیت پیدا کرده و توجه زیادی به بحث برابری در آموزش و پرورش، بهره‌مندی دانش‌آموزان از آموزش با کیفیت و شناسایی و شکوفایی استعدادهای آنها معطوف شده است (Gierczyk and Pfeiffer, 2021).

استعداد تظاهر پویای شرایطی است که با عوامل درونی و بیرونی مشخص می‌شود و ضرورت شناسایی و کشف استعدادها در رهنمودهای همه اندیشمندان و صاحب‌نظران کشور و اسناد بالادستی مانند سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران ۱۴۰۴، نقشه جامع علمی کشور، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند راهبردی کشور در امور نخبگان نمود بارزی دارد (Nazarian, Abedi, Mahdad and Nadi, 2021). استعداد بر میزان آمادگی برای یادگیری و خوب انجام دادن کار یا فعالیتی در موقعیت خاص اشاره می‌کند. در تعریفی دیگر، استعداد را می‌توان خصوصیتی تعریف کرد که توانایی فرد را برای موفقیت در حیطه‌ای معین مشخص می‌نماید (Wu, Pease and Maker, 2019). استعداد به معنای بلوغ در شایستگی‌ها، دانش‌ها، مهارت‌ها و فعالیت‌های فردی است به نحوی که فرد جزء ده درصد برتر افرادی قرار گیرد که در همان حوزه فعالیت می‌کنند (Dixson, Olszewski-Kubilius, Subotnik and Worrell, 2020).

استعداد توانایی بالقوه ذهنی برای یادگیری یا انجام فعالیتی است. به عبارت دیگر، وقتی افراد را در شرایط یکسان آموزشی یا دیگر موقعیت‌ها قرار می‌دهیم بین آنها از نظر عملکرد، تفاوت‌هایی وجود دارد که علت این تفاوت‌ها را می‌توان استعداد نامید (Tam, 2017). استعداد را میزان نسبی پیشرفت فرد در یک فعالیت برآورد می‌کنند. اگر برای کسب مهارت در یک فعالیت، افراد مختلف در شرایط و موقعیت یکسانی قرار بگیرند متوجه خواهیم شد که افراد مختلف تفاوت‌هایی از لحاظ میزان کسب آن مهارت نشان می‌دهند. برخی افراد در یک زمینه یادگیری بهتر و کارایی بیشتری از خود نشان می‌دهند و پیشرفت آنها در آن زمینه سریع‌تر است، در حالی که افراد دیگر در زمینه‌های دیگری ممکن است از خود کارایی، مهارت و سرعت پیشرفت بیشتری نشان دهند. در واقع، چنین تفاوت‌هایی به تفاوت آنها در استعداد مربوط می‌شود (Zeinabadi, Araste, Behrangi and Ghamari, 2019). استعداد از جمله منابع طبیعی است که سازمان‌ها و کشورها از آن بهره‌مند بوده و جزء منابعی است که صنایع و کسب‌وکار برای موفقیت در وضعیت اقتصادی به آن روی آورند. مدیریت استعداد در وضعیت کنونی مبتنی بر دانش است و هدف آن توسعه و نگهداری یک استعداد متشکل از نیروی انسانی ماهر عجین شده با تعهد به منظور تضمین جریان استعداد است (Ashton and Morton, 2010). دانش‌آموزان با استعداد افرادی هستند که توانایی و مهارت بالایی در حیطه‌های مختلف از جمله حداقل در یکی از زمینه‌های شناختی، خلاقیت، اجتماعی، جسمانی، هنری و رهبری دارند (Yohana, Agung, Perdana and Silisabon, 2020).

شناسایی، پرورش و حمایت صحیح از انسان‌های مستعد و فراهم‌سازی فرصت پرورش و شکوفایی آنان نقش مهمی در زندگی جوامع دارد و به همین دلیل رقابت و مسابقه شدیدی بین کشورها برای جذب و استخدام نیروهای مستعد حتی در سازمان‌های آموزشی بوجود آمده است (Milan, Reis, Zanetti and Renzulli, 2019). شناسایی دانش‌آموزان با استعداد که از برنامه‌های خاص آموزشی سود خواهند برد موضوع بحث‌برانگیزی است و بسیاری از متخصصان معتقدند که شناسایی و تشخیص دانش‌آموزان باید با برنامه‌های پیشنهاد شده مطابقت داشته باشد و برخی دیگر هم معتقدند که شناسایی دانش‌آموزان باید مقدم بر نوع برنامه و راهنمای آن باشد. در هر دو صورت فرایندهای شناسایی استعدادها نقش تعیین‌کننده‌ای در آموزش دارد (Navidi, 2019). کشف استعدادها دانش‌آموزان از جانب معلمان و سایر مسئولانی که فرآیند یاددهی و یادگیری با دانش‌آموزان درگیر هستند موجب می‌شود تا همه دانش‌آموزان از شادی و نشاط برخوردار شوند و برنامه ملی شناسایی و هدایت استعدادها برتر (برنامه شهاب) نخستین سند رسمی مأموریت بنیاد ملی نخبگان در حوزه دانش‌آموزی و اقدام مهمی در جهت استعدادیابی دانش‌آموزان بود که هدف اصلی از اجرای آن، شناسایی و هدایت

دانش‌آموزان با توجه به تغییرات طبیعی ناشی از رشد شخصیت، استعدادها و توانایی‌های کودکان و شناسایی حوزه‌های استعدادی دانش‌آموزان پایه‌های چهارم تا ششم ابتدایی و همچنین هدایت لحاظ‌شده به‌صورت عمومی و برای همه آنها بود (Nazarian et al, 2021). برنامه شهاب به‌عنوان بدیلی مرجح از تدابیر مدیریتی برای شناسایی و هدایت استعدادها برتر یکی از طرح‌های ویژه بنیاد ملی نخبگان در حوزه دانش‌آموزی است که اجرای آن با اهتمام وزارت آموزش و پرورش آغاز شده است. هدف از اجرای این طرح یا برنامه پرورش استعدادها برتر و سرآمد و ایجاد زمینه و سازوکارهای مناسب برای رشد و بالندگی آنان به‌عنوان سرمایه‌های خدادادی و ملی، تقویت و درونی‌کردن هویت دینی و ملی واجدان استعدادها برتر در دوره‌های تحصیلی مختلف آموزش عمومی به‌منظور احساس مسئولیت برای ایفای نقش سازنده در اعتلای کشور و حمایت تربیتی و معنوی دانش‌آموزان دارای استعداد برتر به‌منظور بهره‌مندی از توانمندی‌ها و قابلیت‌های آنان در تعالی و پیشرفت کشور است (Navidi, 2019). تمام جوامع در سراسر دنیا توجه ویژه‌ای به کشف و حمایت استعدادها در مناطق محروم آموزش و پرورش دارند و یکی از نگرانی‌های اولیه و مهم دولت‌ها افزایش میزان دسترسی به تعلیم و تربیت مناسب در مناطق محروم می‌باشد. زیرا مدارس مکان‌هایی هستند که کودکان آنها در آنجا حضور دارند و فارغ‌التحصیلان آنها در سازمان‌های مختلف کشور استخدام می‌شوند و در کل آینده جامعه تا حد زیادی به مدارس و کیفیت آموزش، یادگیری و پرورش در آن بستگی دارد (Bakhtiyari Ramezani, 2020).

استعدادپروری شامل مولفه‌های جلب مشارکت استعدادها، انتخاب استعدادها، استقرار و بکارگماری استعدادها، توسعه روابط استعدادها، جذب و کسب استعدادها، تشخیص و شناسایی منابع استعدادها و آموزش و بهسازی استعدادها بود. (Mozaffari, Shayegan and Mohebi, 2021) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که مدیریت استعداد با تاکید بر فرآیندهای استعدادیابی و این نتیجه رسیدند که برای مدیریت هوش و استعداد در زمینه شرایط علی عوامل شرایط داخلی، شرایط سازمانی و فرایندهای جاری، در زمینه بسترسازها عوامل برنامه‌ریزی منابع انسانی، عوامل مدیریتی و عوامل زیرساختی، در زمینه عوامل محیطی عوامل پویایی محیطی و حمایت محیطی، در زمینه پدیده محوری عوامل جذب، توسعه و ارتقاء و حفظ استعداد، در زمینه شرایط راهبردی عوامل ساختاری و فرایندی و در زمینه پیامدها عوامل فردی و اجتماعی-سازمانی شناسایی شد.

(Nazarian, et al, 2021) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که شناسایی استعدادها دانش‌آموزان بر اساس تجارب زیسته معلمان شامل پنج بعد و ۱۵ مولفه بود؛ به‌طوری که شامل درگیر کردن (با چهار مولفه مشارکت‌دادن، دغدغه‌سازی، ذهنیت‌بخشی و انگیزه‌دادن)، کنج‌کاو کردن (با سه مولفه تفکر انتقادی، پرسشگر محوری و تحقیق‌محوری)، ایجاد فرصت ابراز وجود (با چهار مولفه خلاقیت‌محوری، بحث‌محوری، اعتمادبه‌نفس‌دادن و بهبود بینش)، ارزشیابی هدف آزاد (با دو مولفه ارزیابی توانایی‌های پیش‌بینی‌نشده و ارزیابی اهداف قصدنشده) و توسعه برداشتها از محتوای آموخته‌شده (با دو مولفه ادراک پنهان از محتوا و ادراک آشکار از محتوا) بودند. (Azizi, et al, 2020) ضمن پژوهشی الگوی مدیریت استعداد در مدارس تیزهوشان را شامل ابعاد و مولفه‌های قوانین و مقررات حمایت‌کننده از استعدادها، داشتن چشم‌انداز مدیریت استعدادها، منابع مالی مدیریت استعدادها، ایجاد جو حمایتی از استعدادها، استقرار زیرساخت‌های نرم، استقرار زیرساخت‌های سخت، نظام علمی و آکادمیک، کیفیت آموزش و یادگیری و مدیریت استعدادها معرفی کردند.

(Khanifar, Ebrahimi and Gholami, 2020) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که در الگوی توسعه و نگهداشت استعداد در آموزش و پرورش مقوله اصلی شامل توسعه استعداد (با مولفه‌های توسعه دانش مدیریت استعداد، توسعه شایستگی‌های کارکنان، بهسازی استعدادها، توسعه فردی استعدادها و آموزش کارآمد) و نگهداشت استعداد (با مولفه‌های رضایتمندی و ماندگاری استعدادها، انتخاب و انتصاب افراد مستعد، شناخت نیازهای افراد مستعد، جبران خدمات و بکارگماری افراد مستعد)، شرایط علی شامل عوامل سازمانی (با مولفه‌های شرایط کاری، حمایت مدیران ارشد، مدیریت منابع انسانی، سبک مدیریتی، انتصاب و انتخاب برنامه‌مدار، مدیریت عملکرد و استعداد سازمانی در حیطه مدیران و کارکنان)، عوامل شغلی (با مولفه‌های چرخش شغلی، کارراهه شغلی، فرصت‌های ارتقاء و پیشرفت، حقوق و مزایا و امنیت و رضایت شغلی)، آموزش و یادگیری سازمانی (با مولفه‌های آموزش ضمن خدمت مستمر، دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی و پروژه‌های یادگیری، مدیریت دانش، یادگیرنده‌محوری سازمان، ارزیابان مجرب و توانمند و یادگیری هوشمند سازمانی) و منابع (با مولفه‌های مدیران توانمند و شایسته، نیروی انسانی متخصص، ارزیابان مجرب و باتجربه، اراده سازمانی و سند چشم‌انداز منابع انسانی)، راهبردها شامل سیستم مدیریت استعداد (با مولفه‌های شناسایی و کشف استعدادها، استعدادیابی، استعدادداری، استعدادسازی و استعدادگزینی)، جانشین‌پروری (با مولفه‌های برنامه‌های جانشین‌پروری در مشاغل کلیدی تخصصی و مدیریتی، ارشادگری، تهیه بانک اطلاعاتی بااستعدادها برای مشغلی کلیدی و استراتژیک و سیستم جانشین‌پروری مناسب)، ارزیابی عملکرد (با مولفه‌های ارزیابی عملکرد شایستگی‌محور، کانون ارزیابی، ارزیابی شایستگی‌های مورد نیاز کلیدی برای مشاغل کلیدی، تدوین برنامه‌های ارزیابی شایستگی‌ها و استانداردهای عملکرد و ارائه بازخورد عملکرد) و پژوهش‌گرایی (پژوهش‌محوری، حمایت از پروژه‌های علمی و تحقیقاتی، بهادادن به یافته‌های پژوهشی و نیازسنجی استعدادها مورد نیاز)، شرایط

زمینه‌ای شامل نگاه و نگرش به مدیریت استعداد (با مولفه‌های نگاه به منابع انسانی، مدیران ارشد حامی مشارکت و مشارکت‌پذیری، نوع معماری منابع انسانی، تفکر مدیریت استعداد و نگاه به شایسته‌سالاری) و استراتژی‌های مدیریت منابع انسانی (با مولفه‌های دیدگاه‌گیری و جهت‌گیری استراتژیک، همسویی استراتژی مدیریت استعداد و استراتژی سازمان، اندازه‌گیری اثربخشی و بازخورد، نهادینه‌سازی مدیریت استعداد و استراتژی آموزشی، بهسازی و شایسته‌سالاری استعدادهای)، شرایط مداخله‌گر شامل ساختار و فرهنگ سازمانی (با مولفه‌های فرهنگ سازمانی شایسته‌سالاری، حمایت مدیران ارشد، قوانین و مقررات و بروکراسی اداری، پیچیدگی و تمرکز سازمان، سطح اختیارات مدیران و شایستگی مدیران و کارکنان) و بلوغ سازمانی (با مولفه‌های رفتارهای سیاسی بازدارنده، سیاسی‌کاری و عدم استقلال کاری مدیران، عدم فرهنگ شایسته‌سالاری، عدم حمایت مدیران و سازمان و نبود سند چشم‌انداز توسعه مدیران و تقویت شایسته‌سالاری) و پیامدها شامل پیامدهای فردی (با مولفه‌های باروری، توسعه فردی و نگرشی استعدادهای، بهره‌وری کارکنان، شایسته‌گزینی، انگیزه کاری و تعهد) و پیامدهای سازمانی (با مولفه‌های اثربخشی سازمانی، رقابت‌پذیری، تخصص‌گرایی، اعتماد سازمانی، تعالی و بالندگی سازمانی و شایسته‌سالاری) بودند. Ghavidel, Ayati and Asgari (2019) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که مولفه‌های مدیریت استعداد شامل ارزش‌ها، فعالیت استراتژیک، رهبری استراتژیک، ویژگی‌های شخصی و روابط حرفه‌ای بود. Tahmasbi, Gholipour and Javaherizadeh (2012) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل موثر بر جذب و نگهداشت استعدادهای علمی به ترتیب شامل جو تحقیق و پژوهش در دانشگاه، شرایط کاری، برند و شهرت دانشگاه، توسعه حرفه‌ای و شخصی، ارزش‌ها و فرهنگ دانشگاه، جو تدریس و آموزش در دانشگاه و محیط فیزیکی کاری بودند. Sweem (2009) ضمن پژوهشی مولفه‌های موثر در مدیریت استعداد در سازمان‌های آموزشی را شامل پنج مولفه مدیریت عملکرد، پرورش کارکنان، پاداش و قدردانی، ارتباطات و جو و فرهنگ باز معرفی کردند.

امروزه مساله شناسایی، کشف و حمایت از استعدادهای دانش‌آموزان یکی از دغدغه‌های خانواده‌ها و سیاست‌گذاران نظام آموزش و پرورش است، لذا داشتن نگاهی موشکافانه و کارشناسانه به مساله استعدادهای دانش‌آموزان ضروری به نظر می‌رسد. بی‌توجهی به استعدادهای توانمندی‌های و صرفاً تصمیم‌گیری بر اساس ترجیحات گرچه ممکن است با تلاش مضاعف و تحمل سختی‌ها از دانش‌آموزان افرادی موفق بسازد، اما به احتمال زیاد آنها را گرفتار خستگی و فرسودگی فراوان خواهد کرد و حتی سبب افت تحصیلی، اخراج از مدرسه و تغییر مسیر زندگی بسیاری از دانش‌آموزان می‌شود. همچنین، پژوهش‌های اندکی درباره استعدادیابی در دانش‌آموزان و بررسی ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر آنها انجام شده و خلأهای بسیاری در این زمینه مشاهده می‌شود. بنابراین، ضروری است تا پژوهش‌های بیشتری درباره استعدادهای دانش‌آموزان و شناسایی ابعاد و مولفه‌ها و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای آنان انجام شود و امید است که این پژوهش بتواند در این زمینه موثر واقع شود و به‌عنوان اولین پژوهش‌ها در این زمینه بتواند راهکارهایی را در اختیار مدیران، مسئولان و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش به‌ویژه در زمینه استعدادهای برتر و استعدادیابی قرار دهد. بنابراین، با توجه به مطالب مطرح‌شده و اهمیت استعدادیابی در مدارس، هدف این پژوهش شناسایی ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم بود.

روش شناسی

این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا کیفی بود. جامعه پژوهش اسناد استعدادیابی و خبرگان دانشگاهی و غیردانشگاهی در زمینه استعدادیابی شهر تهران در سال ۱۳۹۹ بودند که ۱۵ سند استعدادیابی و ۲۰ نفر از خبرگان طبق اصل اشباع نظری با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. در اصل اشباع نظری هیچ قاعده یا قانون خاصی برای تعیین حجم نمونه وجود ندارد و نمونه‌گیری تا زمانی ادامه می‌یابد که پژوهش از لحاظ یافته‌ها به اشباع برسد و نمونه‌های جدید نتوانند هیچ یافته جدیدی به یافته‌های نمونه‌های قبلی بیفزایند. روند اجرای پژوهش به این صورت بود که ابتدا مبانی نظری استعدادیابی و اسناد مربوط به آن شناسایی و پس از مطالعه دقیق آنها تعداد ۱۵ سند به‌عنوان نمونه نهایی انتخاب شد و ابعاد و مولفه‌های مرتبط شناسایی و یادداشت شد. در مرحله بعد و با توجه به اسناد استعدادیابی، سوال‌هایی جهت مصاحبه با خبرگان طراحی و اقدام به شناسایی نمونه‌ها شامل خبرگان دانشگاه و غیردانشگاهی شد. برای نمونه‌ها اهمیت و ضرورت پژوهش بیان و موافقت آنها جهت ضبط مصاحبه‌ها بعد از تعهد پژوهشگر به رعایت نکات اخلاق اخذ شد. همچنین، با نمونه‌ها درباره مکان و زمان مصاحبه هماهنگی لازم به عمل آمد و در زمان و مکان از قبل تعیین شده هم مصاحبه‌کننده و هم مصاحبه‌شونده حضور یافتند و مصاحبه‌ها به‌صورت انفرادی انجام شد. ابزارهای پژوهش حاضر یادداشت‌برداری از اسناد و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان بود. در این پژوهش تعداد ۱۵ سند به‌عنوان نمونه انتخاب و کدهای مرتبط با ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان یادداشت شد. دیگر ابزار این پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با شش سوال بود (جدول ۱). در این پژوهش مصاحبه‌کننده سوال اول را از مصاحبه‌شونده می‌پرسید و ضمن یادداشت کدها یا مطالب کلیدی، تما مصاحبه‌ها را جهت بررسی مجدد

همان‌طور که با مصاحبه‌شوندگان هماهنگ کرده بود، ضبط کرد و سایر سوال‌ها نیز به همین ترتیب انجام شد. لازم به ذکر است که روایی صوری و محتوایی یافته‌های حاصل از یادداشت برداری از اسناد و مصاحبه با خبرگان توسط خبرگان غیرعضو جامعه پژوهش حاضر تایید و پایایی آنها با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۷۹ بدست آمد.

جدول ۱. سوال‌های مصاحبه با خبرگان دانشگاه و غیردانشگاهی

ردیف	سوال
۱	به نظر شما عوامل تشکیل‌دهنده کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم کدامند؟
۲	به نظر شما مولفه‌های تشکیل‌دهنده کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم کدامند؟
۳	به نظر شما ابعاد تشکیل‌دهنده کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم کدامند؟
۴	به نظر شما عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم کدامند؟
۵	به نظر شما مولفه‌های اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم کدامند؟
۶	به نظر شما ابعاد اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم کدامند؟

در نهایت، داده‌ها حاصل از یادداشت برداری از اسناد و مصاحبه با خبرگان با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این مطالعه با ۲۰ نفر از خبرگان دانشگاهی و غیردانشگاهی مصاحبه انجام شد؛ به طوری که ۷۰ درصد مرد (۱۴ نفر) و ۶۵ درصد خبرگان دانشگاهی (۱۳ نفر) در این پژوهش حضور داشتند و تحصیلات ۹۰ درصد آنها دکتری تخصصی (۱۸ نفر) بود (جدول ۲).

جدول ۲. فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی خبرگان دانشگاه و غیردانشگاهی

متغیر	سطح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۴	٪۷۰
	زن	۶	٪۳۰
نوع اشتغال	دانشگاهی	۱۳	٪۶۵
	غیردانشگاهی	۷	٪۳۵
تحصیلات	دکتری تخصصی	۱۸	٪۹۰
	کارشناس ارشد	۲	٪۱۰

بررسی ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم نشان داد که کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دارای یک بعد استعدادیابی و حمایت از آن (با چهار مولفه جذب استعداد، کشف استعداد، توسعه و آموزش استعداد و حفظ و نگهداری استعداد) بود. همچنین، عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دارای شش بعد عوامل ساختاری (با سه مولفه فرهنگ، آموزش و حمایت مدیر)، عوامل خانوادگی (با سه مولفه امکانات اقتصادی خانواده، تسهیلات فیزیکی و وضعیت تحصیلی و شغلی والدین)، عوامل اجتماعی (با دو مولفه ارتباطات و مسئولیت اجتماعی)، عوامل فردی (با چهار مولفه اعتماد به نفس، اعتمادپذیری، ریسک‌پذیری و خواندگیشی)، عوامل محیطی (با دو مولفه مدرسه و معلم) و عوامل زمینه‌ای (با دو مولفه سن دانش‌آموز و جنسیت دانش‌آموز) بود (جدول ۳).

جدول ۳. ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم

متغیر	ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها
کشف و حمایت استعدادهاى دانش‌آموزان	استعدادیابی و حمایت از آن	جذب استعداد	۱. مهلت ارائه‌شده از طرف مدرسه برای جذب دانش‌آموز با استعداد مناسب است. ۲. مدرسه مشتاقانه به دنبال دانش‌آموزان برتر است. ۳. مصاحبه تخصصی در ابتدای سال برای جذب دانش‌آموز با استعداد ضروری است. ۴. بررسی سوابق تحصیلی برای اطلاع از وضعیت دانش‌آموزان لازم است. ۵. مدرسه برای جذب دانش‌آموز به تطابق امکانات مدرسه و ویژگی‌های دانش‌آموز اهمیت می‌دهد.
		کشف استعداد	۱. مدرسه به شایستگی‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزان اهمیت می‌دهد. ۲. برای کشف دانش‌آموز با استعداد معیارهای ارزیابی مناسبی وجود

<p>دارد. ۳. جهت شناسایی استعدادهای برتر و نوآور برنامه‌ریزی منظم وجود دارد. ۴. در مدرسه عطش کشف استعدادهای بالقوه وجود دارد. ۵. جهت شناسایی استعدادهای بالقوه درون مدرسه برنامه‌ریزی منظم و مستمر وجود دارد. ۶. برای کشف دانش‌آموز بالاستعداد، عملکرد آنان ارزیابی می‌شود. ۷. برای کشف دانش‌آموز بالاستعداد، نقاط قوت و ضعف آنان بررسی می‌شود.</p>			
<p>۱. در مدرسه فرصت‌های علمی و آموزشی ویژه برای دانش‌آموزان مستعد فراهم می‌شود. ۲. برنامه‌های علمی و آموزشی برای ارتقای انگیزه یادگیری دانش‌آموزان مستعد اجرا می‌شود. ۳. مدیران ارشد از شرکت دانش‌آموزان مستعد در دوره‌های آموزشی و پرورش حمایت می‌کنند. ۴. مهارت‌های فردی در دانش‌آموزان مستعد تقویت می‌شود. ۵. به دانش‌آموزان فرصت آزادی عمل جهت بروز استعداد داده می‌شود. ۶. در مدرسه برای واگذاری آزمایشی مسئولیت به دانش‌آموزان برای انجام وظایف در آینده برنامه‌ریزی می‌شود.</p>	توسعه و آموزش استعداد		
<p>۱. مدرسه به مشارکت دانش‌آموز مستعد در برنامه‌ها توجه دارد. ۲. مدرسه در اصلاح رفتارهای نامطلوب دانش‌آموزان کوشا است. ۳. مدرسه برای نگهداری دانش‌آموزان مستعد تلاش می‌کند. ۴. وظایف و مسئولیت‌هایی متناسب با توان و ظرفیت دانش‌آموزان به آنها سپرده می‌شود.</p>	حفظ و نگهداری استعداد		
<p>۱. نهادینه‌شدن فرهنگ پژوهش در بروز و توسعه استعداد موثر است. ۲. آموزش‌وپرورش به‌عنوان اولین پایگاه رسمی فرهنگ‌سازی وظیفه مهمی در کشف و شکوفایی استعداد دارد. ۳. یکی از اهداف مهم آموزش‌وپرورش ایجاد شرایط و امکانات برای رشد خلاقیت و شکوفایی است. ۴. آشنایی با ارزش‌های فرهنگی و هنری نقش موثری در شکوفایی استعدادها دارد. ۵. فرهنگ بدون انسانیت معنایی ندارد و مدرسه امیددی برای شکوفایی انسانیت است.</p>	فرهنگ	عوامل ساختاری	عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان
<p>۱. آموزش دانش‌آموزان توسط اساتید مجرب باعث کشف استعداد می‌شود. ۲. استفاده از مطالب آموزشی زیاد و بدون ایجاد فرصت فکر کردن مانع یادگیری می‌شود. ۳. نظارت و وابستگی زیاد دانش‌آموزان به یک برنامه آموزشی مانع ابتکار عمل آنان می‌شود. ۴. به دانش‌آموزان آموزش دهیم که از تلاش‌های خود راضی بوده و به ارزش آنها پی ببرند.</p>	آموزش		
<p>۱. مدیر مدرسه می‌تواند استعداد، خلاقیت و نوآوری را دانش‌آموزان ایجاد، ترویج یا تشویق کند. ۲. مدیر می‌تواند سه مولفه خلاقیت یعنی تخصص، تفکر خلاق و انگیزه را بهبود بخشد. ۳. مدیر مدرسه می‌تواند با یکپارچگی رفتاری رفتارهای فداکارانه باعث جلب اعتماد شود. ۴. حمایت مدیر باعث رضایت معلم و افزایش اشتیاق آنها می‌شود. ۵. حمایت مدیر از طریق رعایت عدالت در تصمیم‌گیری و تاثیرگذاری مثبت بر ادارکات معلمان باعث جلب اعتماد می‌شود.</p>	حمایت مدیر		
<p>۱. توانمندسازی والدین در حیطه اقتصادی نقش مهمی در بروز استعداد فرزندان دارد. ۲. فراهم کردن امکانات توسط خانواده موجب تسهیل کشف استعداد دانش‌آموزان می‌شود. ۳. وضعیت معیشتی خانواده نقش مهمی در بروز استعداد دارد.</p>	امکانات اقتصادی خانواده	عوامل خانوادگی	
<p>۱. فراهم کردن امکانات و تسهیلات فیزیکی مثل اتاق و لوازم‌التحریر نقش تسهیل‌کنندگی در بروز استعداد دانش‌آموزان دارد. ۲. ایجاد گروه‌های فعال از عوامل مهم کشف و توسعه استعداد است. ۳. استفاده از فضاهای یادگیری نیمه‌باز مثل تراس‌ها در مقایسه با فضاهای بسته نقش مهمی در بروز استعداد دارد. ۴. فضاهای بیرونی مانند فضای سبز در کشف استعداد دانش‌آموزان توسط والدین موثر است.</p>	تسهیلات فیزیکی		
<p>۱. تجربه، تحصیلات و سوابق شغلی والدین نقش مهمی در هدایت فرزندان در مسیر شغلی و شکوفایی استعداد دارد. ۲. والدین بازدارنده با بیان ایده‌ها و عقاید فرزندان مخالف کرده و زمینه شکست آنها را ایجاد می‌نمایند. ۳. والدین مدافع علاقه خود و مخالف توانمندی‌ها و استعدادهای فرزندان خود هستند. ۴. والدین مورد تمسخر قرارگرفتن دیگران را دلایل مخالف با ایده‌های فرزندان بیان می‌کنند. ۵. والدین تسهیل‌گر باعث بروز ایده‌ها، افکار و آرزوهای فرزندان می‌شوند. ۶. والدین تحصیل کرده قدرت تفکر، تجسم و تحقیق را به فرزندان یادمی‌دهند. ۷. والدین تحصیل کرده ارزش کار و تلاش را به فرزندان یادآوری می‌کنند. ۸. والدین تحصیل کرده گذراندن دوره‌های آموزش مهارت شغلی را به فرزندان پیشنهاد می‌دهند. ۹. والدین تحصیل کرده تمرین کارهای فکری را در اولویت برنامه‌های فرزندان قرار می‌دهند. ۱۰. والدین تحصیل کرده زوایای دید آنان را نسبت به مفاهیم خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی گسترش می‌دهند.</p>	وضعیت تحصیلی و شغلی والدین		
<p>۱. استفاده از روابط متقابل بین معلمان و سینرژی ایجادشده جهت توسعه استعداد ضروری است. ۲. روابط مثبت بین معلمان تلاشی در جهت حفظ تعهد بین آنها است. ۳. گوش دادن به نظرات معلمان و ترغیب آنان به برقراری ارتباط مهم است. ۴. رفتار و عمل دانش‌آموزان باید طوری باشد که معلمان با آنها به راحتی ارتباط برقرار سازند. ۵. مدرسه در راستای تغییر آینده باید به دنبال جذب استعدادهای برتر از جمله معلمان مستعد باشد. ۶. مدرسه از معلمان برای تنظیم اهداف و راه‌های کشف و حمایت استعداد استفاده می‌کند. ۷. معلمان و خانواده نقش مهمی در پیوند بین برنامه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت حمایت از استعدادها دارند.</p>	ارتباطات اجتماعی	عوامل اجتماعی	
<p>۱. بی‌توجهی به شرایط و اقتضات زندگی اجتماعی باعث آسیب جدی می‌شود. ۲. مدرسه کانون تربیتی محله برای تصمیم‌گیری، کشف و حمایت استعدادها است. ۳. نقش مدرسه در تقویت مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تمرین عملی مشارکت مدنی برجسته است. ۴. همکاری قوی بین مدرسه و جامعه باعث موفقیت مدرسه و حمایت از استعداد دانش‌آموزان می‌شود.</p>	مسئولیت اجتماعی		
<p>۱. اعتمادبه‌نفس دانش‌آموزان نقش مهمی در بروز استعداد آنان دارد. ۲. ورزش و بدن سالم نقش مهمی در اعتمادبه‌نفس و بروز استعداد دارد. ۳. نبود اعتمادبه‌نفس و خودباوری سبب افت تحصیلی می‌شود.</p>	اعتمادبه‌نفس	عوامل فردی	
<p>۱. برای پرورش رفتار خلاق و جو عاطفی دانش‌آموزان، آنان باید احساس ارزش، تعلق و قدرت کنند. ۲. خانواده با فرصت سوال کردن، کشف محیط و کنجکاوی کردن و اجتناب از تنبیه زمینه را برای رشد خلاقیت فراهم می‌کند. ۳. دانش‌آموزان برای بروز و توسعه استعداد خود، معلمان و اساتید مقبول و معتمد را الگوی خود قرار می‌دهند.</p>	اعتمادپذیری		
<p>۱. افکار و ایده‌های والدین می‌تواند خلاقیت، کارآفرینی و ریسک‌پذیری فرزندان را پرورش دهد. ۲. انگیزه‌هایی که به دانش‌آموزان یک کلاس داده می‌شود در آغاز باید به موفقیت بینجامد تا قدرت ریسک آنان افزایش یابد. ۳. مدیران مدارس می‌توانند فضای سازمان را</p>	ریسک‌پذیری		

طوری فراهم که ریسک‌پذیر باشد.		
خوانگیزی	۱. ایجاد انگیزش و ارتقای سطح علاقه و تلاش موجب کشف و حمایت از استعدادها می‌شود. ۲. بی‌انگیزگی باعث انجام اعمال به شیوه نامناسب و تلف کردن وقت و هزینه می‌شود. ۳. موقعیت و شرایط محیط آموزشی نقش مهمی در انگیزه دارد.	
عوامل محیطی	۱. در مدرسه به‌عنوان محیطی دوستانه از زحمات افراد کوشا قدردانی می‌شود. ۲. مدرسه فضایی مملو از امنیت خاطر و آزادی عمل برای بروز استعداد است. ۳. مدرسه شرایط را برای یادگیری و مسئولیت‌پذیری فراهم می‌کند. ۴. در مدرسه امکانات لازم برای ارزشیابی همگانی وجود دارد. ۵. ساختار فیزیکی مدرسه تسهیل‌کننده یادگیری خلاق است. ۶. در مدرسه محرکات بصری از جمله میز و صندلی مهم است. ۷. مدرسه با برنامه مرتب، اعضای متعهد و معلمان مسئول بهترین محیط را برای پرورش خلاقیت فراهم می‌کند.	
معلم	۱. معلمان باید دانش‌آموزان را به داشتن ایده‌ها بکر و نو تشویق نمایند. ۲. معلمان باید مطالب درسی را به‌صورت مساله و معما طرح نمایند. ۳. معلمان باید به دانش‌آموزان اجازه اعلام مسائل، نظرات و ایده‌ها را بدهند. ۴. معلم برای تدریس و تعلیم و تربیت از روش‌های مختلف استفاده نماید. ۵. معلم باید زمینه‌ای را برای ابراز تفکر دانش‌آموزان بدون نگرانی فراهم کند. ۶. معلمان باید با پرسش‌های غیرمتعارف دانش‌آموزان برخوردی دقیق و مناسب داشته باشد. ۷. معلمان در صورت ارائه ایده‌ای غیرممکن از سوی دانش‌آموزان باید به جای واقع‌گرایی بر تخیل تاکید نماید.	
عوامل زمینه‌ای	۱. کنجکاوی زیاد یکی از ویژگی‌های مرتبط با سن افراد خلاق است. ۲. استعداد مطلق و غیرقابل تغییر نیست، بلکه به زمان، مکان و سن بستگی دارد. ۳. خلاقیت و شکوفایی فرایند منعطف و سیال و دارای فراز و نشیب‌های بسیار است.	
جنسیت دانش‌آموز	۱. تفاوت جنسیت در پیشرفت تحصیلی ناچیز است، اما در حوزه نظام باور و نگرش مشهود و زیاد می‌باشد. ۲. جنسیت دانش‌آموز در بروز استعداد نقش مهم و تعیین‌کننده دارد. ۳. قائل شدن تفاوت جنسیتی باعث عدم بروز استعداد دانش‌آموزان می‌شود.	

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت استعدادیابی در مدارس، هدف این پژوهش شناسایی ابعاد و مولفه‌های تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم بود. یافته‌های این پژوهش نشان داد که کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دارای یک بعد استعدادیابی و حمایت از آن (با چهار مولفه جذب استعداد، کشف استعداد، توسعه و آموزش استعداد و حفظ و نگهداری استعداد) بود. همچنین، عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهای دانش‌آموزان دارای شش بعد عوامل ساختاری (با سه مولفه فرهنگ، آموزش و حمایت مدیر)، عوامل خانوادگی (با سه مولفه امکانات اقتصادی خانواده، تسهیلات فیزیکی و وضعیت تحصیلی و شغلی والدین)، عوامل اجتماعی (با دو مولفه ارتباطات و مسئولیت اجتماعی)، عوامل فردی (با چهار مولفه اعتمادبه‌نفس، اعتمادپذیری، ریسک‌پذیری و خوانگیزی)، عوامل محیطی (با دو مولفه مدرسه و معلم) و عوامل زمینه‌ای (با دو مولفه سن دانش‌آموز و جنسیت دانش‌آموز) بود. یافته‌های مذکور از جهاتی همسو با یافته‌های پژوهش‌های Abili et al (2021)، Mozaffari et al (2021)، Nazarian et al (2021)، Azizi et al (2020)، Khanifar et al (2020)، Ghavidel et al (2019)، Tahmasbi et al (2012) و Sweem (2009) بودند.

در تبیین یافته‌های این پژوهش می‌توان چنین گفت که ظرفیت یا توان بالقوه برای بهره‌گیری از موضوعات خاص و رشد یک مهارت ویژه را استعداد می‌گویند که کشف درست آن کم می‌کند تا فرد در زمینه درستی از زندگی گام برداشته و موفقیت را در تمام مراحل از آن خود کند. کشف استعداد درونی برای دستیابی به اهداف در زندگی درسی، شغلی و غیره مستلزم خودآگاهی می‌باشد و بدین معنا که انسان ویژگی‌های اصلی شخصیت یعنی افکار، باورها، ارزش‌ها، هیجان‌ها، تمایل‌ها و نقاط ضعف و قدرت خود را شناخته و آنها را در جهت رسیدن به اهداف مادی و معنوی مدیریت کند. همه دانش‌آموزان برای یافتن و پیدا کردن استعدادهای بالقوه و درونی خود نیازمند تجربه هستند، اگرچه برخی با استعدادهای خاصی به دنیا می‌آیند، اما اکثریت در جوامع مختلف آن قدر خوش شناس نیستند که بتوانند در سال‌های اولیه زندگی خود متوجه توانایی‌های خاص خود شوند، لذا باید تنها به شناس تکیه نکرد و به دنبال عمل و انجام فعالیت‌های مختلف بود تا فرد بتواند استعداد خود را دریابد. یکی از دغدغه‌های مهم دانش‌آموزان، والدین و معلمان مدارس درباره انتخاب رشته و شغل آینده، شناسایی، حمایت و هدایت استعدادهای فردی دانش‌آموزان است و با توجه به اینکه دانش‌آموزان در مقاطع پایه و سنین پایین‌تر بهتر می‌توانند آموزش‌های لازم را فراگیرند، لذا استعدادیابی دانش‌آموزان در سنین پایه مثل استعدادیابی کودکان می‌تواند تاثیر شگرفی بر پیشرفت فرآیندهای آموزش، یادگیری و پرورش استعدادهای آنها داشته باشد. در بحث استعدادیابی دانش‌آموزان نمی‌توانیم تنها استعدادهای منطقی-ریاضی و زبانی- کلامی را ملاک مطلق سنجش استعداد قرار دهیم. زیرا در این صورت بسیاری از دانش‌آموزان نادیده گرفته می‌شوند. طی سال‌هایتمادی متأسفانه اصلی‌ترین روش استعدادیابی دانش‌آموزان در سیستم آموزشی استفاده از روش استعدادیابی با بهره‌هوشی بوده است. در این شیوه همواره افرادی که از استعداد منطقی- ریاضی و زبانی- کلامی بالایی برخوردار بودند، برتر شناخته می‌شدند و عده زیادی نیز طرد می‌شدند. در حالی که هر فرد استعدادهایی دارد که مختص خود اوست و این استعدادهای به شناسایی و هدایت نیاز دارد. همچنین، جو غالب مدارس و جامعه و بی‌توجهی به انگیزه‌ها و

علايق درونی دانش‌آموزان که حاکی از استعدادهاي آنها است، دانش‌آموزان را به سمت رشته‌هايی با عناوين قابل احترامی می‌کشاند که شاید دانش‌آموزان نه استعدادی در آن زمینه داشته باشند و نه به آنها علاقه‌ای داشته باشند. سنگینی این فضا در حدی است که حتی در خانواده‌هاي فرهیخته و تحصیل‌کرده نیز سخن گفتن از ورود به رشته‌هاي تحصیلی مانند علوم انسانی و هنر چیزی شبیه یک شوخی است و در این میان علاقه، استعداد، قریحه و دغدغه‌هاي شخصی و سوال‌هاي ذهنی دانش‌آموزان در رتبه‌هاي آخر اثرگذار بر انتخاب رشته و ادامه تحصیل قرار می‌گیرد. در چنین فضایی که والدین و معلمان مقهور قضاوت جامعه در مورد جایگاه اجتماعی رشته‌ها و مشاغل باشند، طبعاً انتظار نمی‌رود که دانش‌آموزان نوجوان به سادگی به دنبال پیدا کردن و شکوفایی استعدادهاي خود باشند و علايق و استعدادهاي خود را کنار خواهند گذاشت.

امروزه پذیرفته‌شده که مشاغل تخصصی هستند و تحصیل زمینه‌ساز انتخاب و انجام شغل می‌باشد. اگر رشته تحصیلی انتخاب‌شده منطبق با نوع استعداد دانش‌آموزان باشد قطعاً موفق‌تر خواهند بود و در غیر این صورت رشته تحصیلی که مغایر با استعداد و توانمندی دانش‌آموزان باشد سبب دل‌سردی و انصراف از ادامه تحصیل می‌شود. در جوامع صنعتی و رشديافته متغیرهايی مانند رغبت‌ها، توانایی‌ها، استعدادها، نیازهاي جامعه غیره تعیین‌کننده شغل آینده فرد هستند و شناسایی کامل خصوصیات فردی و بررسی نیازهاي شغلی جامعه که مبنای انتخابی صحیح می‌باشند از طریق مشاوره و راهنمایی تحصیلی و شغلی میسر می‌شود. امروزه ثابت شده که خانواده و مدرسه باید مکانی باشد که فرد در آن احساس امنیت کند و حق داشته باشد که منطبق با علايق، استعدادها، هوش‌ها و توانمندی‌هاي خود و با تکیه بر نقاط قوت خود با مشکل‌ها و چالش‌ها روبرو شود و با کمترین تشویش و اضطراب نقاط ضعف خود را اصلاح نموده و رفتارهاي نامناسب خود را تغییر دهد. دادن این شناخت و فراشناخت به دانش‌آموزان، والدین و معلمان نوعی آماده‌کردن دانش‌آموزان و فضای خانواده و مدرسه برای پذیرش و پیگیری توانایی‌ها و استعدادهاي دانش‌آموزان و نوعی فرهنگ‌سازی محسوب می‌شود.

مهم‌ترین خدمتی که آموزش و پرورش می‌تواند در جهت رشد کودکان و دانش‌آموزان انجام دهد این است که او را با توجه به استعدادهايش به سوی مناسب‌ترین زمینه هدایت کند. یعنی به جایی که او در آن خشنود و کارآمد باشد، هدایت نماید. با توجه به ابعاد و مولفه‌هاي تشکیل‌دهنده و عوامل اثرگذار بر کشف و حمایت استعدادهاي دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در مناطق محروم، مسئولان، مدیران و برنامه‌ریزان می‌توانند از آنها برای کشف و حمایت استعدادی دانش‌آموزان استفاده نمایند. برای این منظور آنان باید زمینه و شرایط را برای بهبود ابعاد و مولفه‌هاي شناسایی‌شده برای کشف و حمایت استعدادهاي دانش‌آموزان از طریق بهینه‌سازی شرایط، کارگاه‌هاي آموزشی و فرهنگ‌سازی فراهم آورند.

مهم‌ترین محدودیت‌هاي این پژوهش شامل محدودشدن بررسی ابعاد و مولفه‌هاي کشف و حمایت استعدادهاي دانش‌آموزان دوره متوسطه اول و عدم بررسی متغیرهاي تعدیل‌کننده در پژوهش حاضر اشاره کرد. بنابراین، انجام پژوهشی درباره ابعاد و مولفه‌هاي کشف و حمایت استعدادهاي دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم و حتی دانش‌آموزان ابتدایی و دانشجویان و مقایسه نتایج آنها با نتایج پژوهش حاضر می‌تواند نتایج و پیامدهاي مفیدی در پی داشته باشد. پیشنهاد پژوهشی دیگر اینکه در انتخاب نمونه‌هاي پژوهش متغیرهايی مانند ارزش‌ها و هنجارهاي فرهنگی و اجتماعی لحاظ گردد. به‌عنوان آخرین پیشنهاد پژوهشی می‌توان به ساخت پرسشنامه‌ای جهت بررسی وضعیت ابعاد و مولفه‌هاي کشف و حمایت استعدادهاي دانش‌آموزان و بررسی وضعیت موجود در شهرها و مناطق مختلف کشور اشاره کرد.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از زحمات اساتید راهنما و مشاور، همه نمونه‌هاي پژوهش و سایر کسانی که برای انجام هر چه بهتر این مطالعه کمکی کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- Abili Kh, Narenji Sani F, Rahmati S. (2021). Evaluating the talent management model with emphasis on talent identification and talent development processes. *Resource Management in the Police*, 9(1): 29-66. (In Persian)
- Ashton C, Morton L, (2010). Managing talent for competitive advantage. *Strategic HR Review*, 4(5): 28-31.
- Azizi Gh, Ezati M, Mohammad Davoudi AH. (2020). Presenting talent management model in Tehran city schools: A qualitative study. *Journal of School Administration*, 8(3): 29-50. (In Persian)
- Bakhtiyari Ramezani Gh, Sahebazzamani M, Niknami M. (2020). Presenting a model to discover and support the talents of junior high school students in deprived areas (Case study: Education of cities of Tehran province). *Quarterly Journal of Training in Police Sciences*, 8(29): 241-260. (In Persian)
- Cetinkaya A, Baykan OK. (2020). Prediction of middle school students' programming talent using artificial neural networks. *Engineering Science and Technology, An International Journal*, 23(6): 1301-1307.
- Dixson DD, Olszewski-Kubilius P, Subotnik RF, Worrell FC. (2020). Developing academic talent as a practicing school psychologist: From potential to expertise. *Psychology in the Schools*, 57(10): 1582-1595.
- Ghavidel M, Ayati M, Asgari A. (2019). Developing and validating of talent management test in education based on Davies model. *International Journal of Schooling*, 1(1): 35-46. (In Persian)
- Gierczyk M, Pfeiffer SI. (2021). The impact of school environment on talent development: A retrospective view of gifted British and Polish college students. *Journal of Advanced Academics*, 32(4): 567-592.
- Khanifar H, Ebrahimi S, Gholami B. (2020). Designing a model for developing and maintaining talent in the organization: Qualitative research in education. *Journal of School Administration*, 8(4): 268-296. (In Persian)
- Milan L, Reis SM, Zanetti MA, Renzulli JS. (2019). How Italian, European and American frameworks contribute to promoting talent Development in Italian schools. *International Journal for Talent Development and Creativity*, 7(1-2): 99-112.
- Mozaffari H, Shayegan F, Mohebi A. (2021). Identifying the dimensions and components of intelligence and talent management for elementary school students. *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*, 5(2): 288-298. (In Persian)
- Navidi A. (2019). Evaluation of the trial implementation of the Shahaab project. *Quarterly Journal of Education*. 35(1): 51-72. (In Persian)
- Nazarian MR, Abedi A, Mahdad A, Nadi MA. (2021). Teachers' lived experiences in identifying students' talents based on the dimensions and components of the effective teaching pattern. *Journal of New Educational Approaches*, 15(2): 43-58. (In Persian)
- Stollman S, Meirink J, Westenberg M, Van Driel J. (2019). Teachers' interactive cognitions of differentiated instruction in a context of student talent development. *Teaching and Teacher Education*, 77: 138-149.
- Tahmasbi R, Gholipour A, Javaherizadeh E. (2012). Talent management: Explain, identify and the rank influencing factors on recruitment and retention of academic talent. *Public Management Researches*, 5(17): 5-26. (In Persian)
- Tam R KW. (2017). Nurturing gifted and talented students to become future leaders: The innovative curriculum for the gifted and/or talented at GT college in Hong Kong. *Gifted Education International*, 33(3): 248-256.
- Wu IC, Pease R, Maker CJ. (2019). Students' perceptions of a special program for developing exceptional talent in STEM. *Journal of Advanced Academics*, 30(4): 474-499.
- Yohana C, Agung I, Perdana NS, Silisabon S. (2020). A study of factors influencing the development of student talent. *International Journal of Education and Practice*, 8(3): 441-456.
- Zeinabadi H, Araste H, Behrangi M, Ghamari A. (2019). Providing a conceptual model for the development of human resource talents. *Management Studies in Development and Evolution*, 27(90): 11-43. (In Persian)